

“The International Role of Catalonia in the XXI Century”

Conferència del vicepresident del Govern a la Universitat de Nova York

Durant la Setena Trobada del Mil·lenni, el 12 d'abril de 1999, Elie Wiesel, catedràtic d'humanitats de la Universitat de Boston i supervivent de l'holocaust, va alertar davant del president dels Estats Units d'Amèrica, Bill Clinton, i la seva esposa Hillary Clinton, dels perills de la indiferència.

Davant la comoditat de la indiferència, que ens fa ésser aliens als patiments d'altri, Wiesel afirmava: “Per a una persona indiferent, els seus veïns estan mancats d'importància. Per tant, les seves vides estan mancades de sentit (...). El seu dolor ocult o fins i tot visible no l'interessa. La indiferència redueix a l'altre a una abstracció. (...) En cert sentit, ésser indiferent a aquest patiment és el que deshumanitza l'ésser humà. (...) La indiferència és sempre amiga de l'enemic, ja que beneficia l'agressor, mai la seva víctima, el dolor de la qual s'intensifica quan se sent oblidada. (...) No respondre al seu dolor ni alleugerir la seva soledat oferint-los un bri d'esperança es exiliar-los de la memòria humana. I en negar la seva humanitat, traïm la nostra”.

El poble de Catalunya no és un poble indiferent, és un poble profundament atent a la realitat que l'envolta, conscient dels reptes del desenvolupament humà, denunciant de les violacions dels drets humans, vigilant davant les conseqüències del canvi climàtic. Si el Govern de Catalunya vol participar en l'agenda internacional en la mesura de les seves possibilitats és fruit d'un profund convenciment democràtic: el poble de Catalunya no vol que el seu Govern sigui indiferent al món que l'envolta, i això l'honora. El poble de Catalunya vol que el seu Govern tingui política internacional i que abordi amb criteri propi els grans debats i reptes del món del segle XXI.

D'on sorgeix aquesta voluntat? En quins valors es manifesta? Quin és el paper internacional de Catalunya al segle XXI? Són qüestions que abordarem breument.

Els orígens de Catalunya es troben, fa 1.200 anys, en la marca fronterera de l'Imperi de Carlemany, del qual s'acaba separant per esdevenir un regne.

Catalunya mira al nord, i és només quan fracassa l'any 1213 la seva empresa occitana, que diu adéu a la possibilitat de controlar Tolosa, Montpeller i la totalitat de la Provença, que adquireix plenament la seva dimensió mediterrània. Catalunya se centra aleshores en la reconquesta de tota la costa mediterrània i de les Illes Balears i Pitiüses, i esdevé una potència territorial, naval i comercial de la mediterrània amb presència territorial a Itàlia i Sicília, i presència comercial a tota la mediterrània.

Com recordà el mestre Pau Casals en el seu parlament a la ONU amb motiu de l'estrena de l'himne d'aquest organisme internacional, Catalunya tingué el seu Parlament molt abans que el d'Anglaterra i fou dels primers a sotmetre el poder absolut dels monarques a les regles de les Constitucions. És en aquest sentit que el poble català ha estat sempre un poble constitucional, les seves lleis i institucions són part consubstancial de la nació i estan per sobre la voluntat d'una sola persona. És a Catalunya també on primer s'intenta sotmetre els conflictes a regles per evitar-los. En recerca de la pau es creen les assemblees de pau i treva, com a forma de canalitzar els conflictes i perllongar la pau entre les nacions i els pobles.

Catalunya inventà també el que va ser l'embrió de les modernes ambaixades dels estats: el Consolat de Mar, barreja d'ambaixada i delegació comercial que va estendre per tota la Mediterrània, i que va acabar conformant bona part de la legislació marítima i comercial.

Catalunya ha estat sovint, i gairebé en exclusiva, la porta d'entrada de la modernitat científica, cultural, política, socioeconòmica i esportiva a tota la península Ibèrica, on hi ha també Espanya i Portugal. Som els primers a fer la revolució industrial i també el lloc on més arrelament tenen els moviments socials i polítics progressistes del segle XX.

No és gens estrany, doncs, que els règims dictatorials espanyols hagin tingut sempre com a prioritat la persecució de la diferència cultural catalana i de la seva expressió política, ja que aquesta sempre ha estat sinònim d'intercanvi, d'obertura, de modernitat i, en definitiva, de llibertat.

Fins i tot en les èpoques obscures de la dictadura el tarannà dels catalans ha estat sempre d'obertura a Europa, i la cultura catalana ha estat capaç de continuar participant dels moviments artístics i culturals internacionals més avantguardistes, tot fent la seva aportació pròpia i singular, la que només pot sorgir del seu entorn social i cultural fruit de la barreja de les pròpies arrels i del bagatge cultural i personal de la gent que ens ve de fora. En són una bona mostra pintors com Dalí, Miró, Tàpies, Barceló; arquitectes i enginyers com Gaudí, Josep Lluís Sert, Enric Miralles o Santiago Calatrava; músics tan diferents com Pau Casals i Xavier Cugat; cantants com Josep Carreras, Montserrat Caballé, Victòria dels Àngels, Jaume Aragall o Joan Pons; científics com Joan Messeguer; metges com Valentí Fuster, entre tants altres exemples.

La cultura catalana és, doncs, una cultura d'arrel europea, mediterrània, llatina; una cultura que acull persones, projectes i idees d'altres contrades, una cultura oberta al món i que fa les seves aportacions al món; una cultura d'intercanvi, d'obertura, de modernitat i, en definitiva, de llibertat; una cultura transformadora i propositiva; una cultura amb vocació de ser-hi, de ser present al món i fer les seves aportacions, una cultura que creu tenir coses a dir, una cultura que suma, que afegeix valor i sentit propi a les aportacions culturals d'arreu. La catalana és, doncs, una cultura profundament Europea i amb vocació internacional.

Cultura, llibertat, intercanvi, diversitat, obertura, respecte als drets i les llibertats, lluita contra l'opressió, diàleg, confiança en la raó, exercici actiu de la ciutadania, solidaritat, són alguns dels elements que han de conformar la manera com Catalunya es mostra al món i la manera com Catalunya actua per transformar el món en la mesura de les seves possibilitats.

En quin context i amb quines eines i oportunitats ha d'exercir Catalunya la seva acció exterior?

EL CONTEXT DE LES RELACIONS INTERNACIONALS DE CATALUNYA: EN QUIN MÓN ENS HEM DE MOURE?

EL MÓN: BIPOLAR, UNIPOLAR, MULTIPOLAR.

Els darrers 30 anys el món ha passat per diverses fases.

En primer lloc, per una fase bipolar, fruit de la política de blocs centrada en l'enfrontament entre occident i el bloc soviètic.

En segon lloc, per un intent efímerament unipolar, fruit de l'intent d'hegemonia dels EUA, sobretot després dels atemptats de l'11 de setembre. En aquest sentit cal constatar que Els Estats Units han descobert abruptament els límits de l'unilateralisme amb l'esforç llarg i extenuant de la guerra de l'Iraq i amb el conflicte de l'Afganistan.

Per últim, per una fase que cada cop veiem més esperançadorament multipolar.

Fins i tot el mateix Henry Kissinger va escriure abans de l'11 de setembre: "En les relacions entre estats, el nou ordre del segle XXI s'assemblarà més al sistema d'estats europeus del segle XVIII i XIX (...). Hi haurà almenys sis grans potències: Estats Units, Europa, Xina, Japó, Rússia i probablement Índia" (Kissinger, Henry, *Diplomatia*, Barcelona Ediciones B 1996).

Però el caràcter multipolar del món no es deu només al fet que hi hagi molts actors estatals amb poder i influència, sinó també al fenomen de la globalització i a l'aparició de nous actors que poden actuar en l'escena internacional, com és el cas de Catalunya.

La globalització s'ha accelerat, però aquest fenomen no és exactament com es preveia a principis dels 90.

El debat sobre la globalització va omplir moltes pàgines en la dècada dels noranta. Les projeccions més fatalistes acompanyaven la fi de segle en un to gairebé apocalíptic. Avui, encara en parlem, però ho fem des d'una posició més informada, amb més experiència. Els missatges fatalistes d'aleshores, ara poden ser avaluats amb més serenor i contrastats amb les situacions que s'han anat vivint arreu del món. És temps de veure si s'han complert les profecies, també de veure què podem aportar des de Catalunya.

Quin és l'estat de tots aquells reptes que s'havien enumerat contínuament?

- a. A nivell de comunicacions i d'economia, podem constatar, sens dubte, l'acceleració en els intercanvis, en part gràcies a les tecnologies d'informació, internet, els mòbils, etc.
- b. És més accentuada o major en volum la migració de persones? De fet, NO. Malgrat que a nosaltres ens afecten especialment, els fluxos migratoris interoceànics continuen succeint com en d'altres èpoques de la història, fins i tot en menors proporcions per càpita respecte d'altres períodes (per exemple els segles XVI i finals dels XIX a XX, però en sentit contrari). En global, les migracions avui són una mica menys intenses.
- c. Sabem que la globalització no ha significat, com es deia maniqueament, la democratització radical del món, ni la ultraliberalització de fluxos de persones, béns i coneixements. Continuem tenint desigualtats i no tothom obté els mateixos beneficis de la globalització.
- d. Sabem que la globalització permet la presència de nombrosos actors internacionals diferents dels estats.

- e. S'ha reduït la força de l'Estat? Està disminuint la seva capacitat de control? Si parlem de capacitat de regular l'economia, segurament ja no és l'únic actor ni el més important en les preses de decisions sobre economia global, tot i que la crisi actual n'ha reforçat el paper. Si parlem de l'acció exterior, o de l'actuació a nivell internacional, probablement les interdependències han fet els estats més febles, o més conscients del caràcter multilateral del món.
- f. L'Estat s'ha afeblit ens alguns àmbits, però **el control de l'Estat s'ha reforçat en altres àrees com ara el comportament privat**, la vigilància de les fronteres... Fins i tot, en organismes que s'augurava que trencarien les lògiques estatalistes com ara la Unió Europea, veiem que tornem a enfrontar-nos amb **entitats supraestats** o interestatals, però mai obertes a una relació directe amb les persones i els pobles, sinó amb el visticplau de l'Estat que els regula.

Podem dir, per tant, que les projeccions en què es presentava la institució estatal afeblida per la globalització no són del tot certes i que perdre de vista els mecanismes de control d'una institució tan important pel que fa a la concentració de poder, seria un greu error.

No tenim les eines d'un Estat i no podem negligir la importància dels Estats en l'àmbit internacional, és més, hi hem d'actuar des d'un punt de vista col·laboracional i no de confrontació. Podem convertir aquesta feblesa en oportunitat? Quin és el paper de Catalunya en les relacions exteriors?

LES OPORTUNITATS DE CATALUNYA EN LES RELACIONS INTERNACIONALS.

a) - Una oportunitat: Tot està per fer i tot és possible. I un repte: l'ordenació coherent de l'actuació exterior i la personalitat pròpia d'aquesta actuació.

Fins al moment l'actuació exterior de Catalunya havia estat un cúmul d'actuacions no coordinades i molt centrades en els àmbits competencials dels diversos departaments (promoció comercial i turística,...) o en els viatges del president de Catalunya.

El pes de l'actuació exterior del Govern de Catalunya al nou Estatut ens ha donat fonament suficient per crear una estructura dedicada a les relacions internacionals, una responsabilitat assumida des de la Vicepresidència.

La nació catalana, definida com a nacionalitat al seu Estatut d'Autonomia, té un espai institucional per gestionar la seva pròpia política exterior. Aquesta política internacional es construeix sobre la base de diversos instruments:

- En primer lloc, Catalunya té la possibilitat de signar **acords de col·laboració** amb estats, països o regions que puguin ser d'interès especial per Catalunya per motius diversos i amb contingut i obligacions diverses en funció dels signants. Des de l'inici d'aquesta legislatura Catalunya ja ha signat o desenvolupat acords d'aquesta mena amb estats o països com Uruguai, amb Quebec, Flandes, Escòcia i País de Gal·les, i amb el Cantó de Sarajevo a Bòsnia. En aquests moments estem també preparant nous acords amb alguns estats com ara Moçambic i altres de l'àrea llatinoamericana i amb Marroc.
- En l'actualitat Catalunya ja disposa de 60 oficines sectorials (de turisme, comerç exterior i cultura) arreu del món, però ara hem iniciat una nova

estratègia que consisteix a obrir **delegacions del Govern de Catalunya** amb estatus oficial en les quals hi concentrarem la totalitat de funcions representatives i administratives que corresponen legalment al Govern de la Generalitat. Ja hem obert la delegació a Berlín, Londres i París, i som aquí també per inaugurar la delegació a Nova York. Prioritzem, doncs, aquells països que són centres de decisió mundial i seu d'institucions multilaterals de caràcter internacional, a banda de tenir ja una llarga i profunda tradició de presència institucional catalana i de relacions comercials amb el nostre país. Catalunya vol, en aquest sentit, enfortir els lligams comercials i culturals que ja existeixen amb els Estats Units, on ja teníem tres oficines del COPCA (Nova York, Los Angeles i Miami) i l'oficina del CIDEM (Nova York). Els Estats Units se situa entre els 10 primers socis comercials de Catalunya (vuitè receptor de les nostres exportacions i setè en importacions) i les empreses nord-americanes escullen Catalunya, on es concentren el 60% de les presents a l'Estat espanyol.

- Tenim també política pròpia en matèria de cooperació al desenvolupament i en cultura de la pau.
- Catalunya signa també acords de col·laboració amb institucions internacionals de caràcter multilateral. Som l'únic país que sense un Estat sobirà és present en 12 agències de les Nacions Unides.

Aspirem, doncs, a construir la nostra política internacional mitjançant aquests instruments que ens permet el nostre marc jurídic.

Tenim, doncs, l'oportunitat, de partir de zero (o gairebé) en la creació d'una política d'acció exterior. Cal fer-ho amb visió estratègica i de país, però també amb voluntat de dotar de personalitat política l'acció exterior catalana per tal de convertir Catalunya en un actor tan rellevant com sigui possible dins l'àmbit internacional.

I en aquest punt inicial el principal objectiu del Govern és precisament l'ordenació coherent i eficient de totes les facetes de les relacions internacionals, així com de la mateixa presència física del Govern de la Generalitat a l'exterior.

b) - Una oportunitat: la voluntat, la força i l'impuls del país.

Com ja hem esmentat la ciutadania de Catalunya vol que fem política internacional.

Catalunya, el país, la seva gent, les seves institucions culturals, les seves empreses tenen una clara vocació de projecció internacional. Cal donar-los ales.

A l'ensem, la ciutadania de Catalunya té una clara vocació de participació en els grans debats de la comunitat internacional: ho demostren la vitalitat de les nostres xarxes socials i d'entitats i iniciatives com la convenció catalana sobre la Constitució Europea, així com la força que adquireixen a casa nostra els grans debats globals i les reivindicacions d'un repartiment millor i més just de la riquesa a nivell internacional.

Quan es tracta d'impulsar la presència i la veu de Catalunya al món, el país respon. Cal aprofitar-ho.

Una de les nostres oportunitats és, precisament, afavorir la presència internacional de la nostra societat civil, del nostre teixit associatiu, de les entitats, dels clubs esportius,

però també del nostre capital humà entès des del punt de vista individual: els nostres estudiants, els nostres científics, i tots aquells que tenen vocació de col·laborar i treballar en instàncies internacionals. Aquesta és sobretot una tasca de la Direcció de Projectió Internacional d'Entitats Catalanes i del Patronat Catalunya Món, que depenen de Vicepresidència.

c) - La presència al món sense complexos i sense condicionants previs.

La nostra presència al món no ve condicionada pel nostre passat històric ni pels nostres interessos diplomàtics o econòmics previs. Com que no som un Estat, no som sospitosos d'ostentar o defensar determinats interessos adquirits. Això ens ofereix una oportunitat.

Podem projectar-nos culturalment en positiu, sense cap ombra d'imposició o d'imperialisme cultural, mitjançant l'Institut i la Fundació Ramon Llull, que acull ara la totalitat de territoris de llengua i cultura catalanes.

Som més lliures i això ens permet ésser més innovadors a l'hora de dur a terme els nostres projectes de cooperació, ja que els Estats no temen la nostra ingerència. Podem així optar per mètodes innovadors.

Podem esdevenir sovint seu de diàlegs entre parts enfrontades, i especialment seu de construcció d'un espai de pau, diàleg i prosperitat a la mediterrània.

Tenim ja presència institucional directa en diversos Estats que considerem prioritaris en la nostra acció exterior mitjançant les delegacions del Govern, com la que inaugurarem a Nova York.

d)- Participar en l'agenda internacional en la mesura de les nostres possibilitats.

Davant de la globalització, que veiem com un procés inexorable, i com a tal inqüestionable, **avui som capaços de triar models polítics i fins i tot de construir-los**. Ara, som conscients de les capacitats i responsabilitats que tenim com a actors de la vida pública a tots els nivells, i que les accions locals tenen una repercussió a nivell global i viceversa.

En aquest sentit Catalunya pot ser clau per fer adonar determinades institucions internacionals de la importància del factor subestatal en les possibilitats d'èxit d'una determinada iniciativa (ja sigui mediambiental, de cooperació...).

Volem liderar el procés Euromediterrani. En aquest sentit el nostre paper ja va ser clau en l'impuls del gir euromediterrani de la Unió Europea quan es va engegar l'anomenat Procés de Barcelona.

- L'Institut Europeu de la Mediterrània aspira a esdevenir la institució europea de referència per al seguiment i impuls del gran projecte d'associació euromediterrània conegut com a Procés de Barcelona. En aquest procés es van definir tres grans línies d'actuació: la cooperació política euromediterrània i governabilitat, el desenvolupament socioeconòmic i el diàleg social i cultural.

L'institut funciona ja com a observatori de la Mediterrània amb el llançament de l'Euromed Obs, el qual aspirem que esdevingui un portal de la Mediterrània on es pugui trobar des de la reflexió estratègica de qualitat fins a indicadors, infografia útil i

informació actualitzada sobre l'Agenda Euromed. En l'àmbit de la cooperació política euromediterrània tenim com a objectiu prendre el pols sobre les principals qüestions polítiques, econòmiques i socials de l'àmbit mediterrani.

I en l'àmbit del desenvolupament econòmic i social ja hem endegat un observatori reforçat per tribunes econòmiques i trobades empresarials.

- Catalunya és membre actiu de la Regleg, les regions amb poders legislatius. Hem estat actius per tal de reactivar aquesta associació.

- Catalunya, i la ciutat de Barcelona, és la seu de l'oficina des d'on es potencia el compliment dels objectius del Mil·lenni de les Nacions Unides a nivell subestatal.

- Catalunya, i la ciutat de Barcelona, és la seu del Secretariat permanent de la Unió pel Mediterrani, el nou procés d'impuls de la vocació euromediterrània de la Unió Europea.

e)- Una cooperació sense condicionants previs i compromisos adquirits, una cooperació amb valors clars.

En la nostra actuació en matèria de cooperació el fet de no ser un Estat ens garanteix sovint una millor entrada. No som sospitosos de veleïtats expansionistes o neocolonitzadores ni ens veiem en l'obligació de garantir un determinat status quo.

És per això que podem innovar i aconseguir dur a terme sense aixecar suspicàcies la cooperació pressupostària directa amb algun Estat, tot garantint la construcció d'infraestructures necessàries pel benestar de la població, com per exemple un hospital.

Efectivament, la cooperació catalana se centra en la fixació de països prioritaris entre els quals es troben principalment aquells països d'origen dels principals grups d'immigrants que arriben actualment a casa nostra, principalment el Marroc i Equador. Però la nostra política de cooperació també intenta innovar en els instruments i en els objectius. Catalunya, entre altres coses, ha apostat en alguns casos per la cooperació pressupostària directa al sistema sanitari de Moçambic, o bé exigeix la presència de socis locals per finançar projectes de cooperació. Catalunya aspira no només a millorar les condicions de vida de la ciutadania dels països prioritaris per a la recepció de la nostra cooperació, sinó que també aspira a apoderar aquesta ciutadania, a aconseguir que sigui protagonista en la tria del seu propi destí i, per tant, centra una gran part dels esforços en potenciar el protagonisme de les dones a la societat i a afavorir el dinamisme polític i sindical. Perquè la ciutadania catalana ens exigeix una cooperació amb valors: amb transparència, de defensa dels ciutadans i dels pobles, d'eliminació de les desigualtats. Parafraçant el president Franklin Delano Roosevelt, podem dir que sabem que la pau, la prosperitat, el desenvolupament duradors no poden ser en detriment del sacrifici de la llibertat dels pobles. Cal assistir i apoderar, atendre i aprendre, escoltar i empatitzar, construir i compartir.

Nosaltres des del Govern de Catalunya, des dels municipis, fem acció internacional amb un estil propi, parlem d'una manera de fer activa, oberta, innovadora, horitzontal, i sempre comptant amb la societat civil i altres actors no tradicionals en la política internacional; és a dir, aquest estil propi català està fortament marcat pel multilateralisme efectiu.

Som la primera entitat subestatal que coopera de manera directa amb organismes multilaterals de l'ONU, signant acords importantíssims amb la FAO, amb el programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament i amb l'Agència de suport als refugiats palestins, entre d'altres. Som pioners, doncs, en la presa de consciència de les Nacions Unides de la importància dels nivells subestatals en les polítiques de cooperació. Podem precisament aportar un coneixement més profund i més directe del funcionament dels ens subestatals i del funcionament de les societats diverses que són fonamentals per l'èxit de determinats projectes de cooperació internacional.

Una altra manera de fer cooperació internacional és possible, el compromís ha d'anar més enllà de l'exercici puntual de transferències de fons econòmics. Amb això no n'hi ha prou. Les accions catalanes per al desenvolupament internacional es regeixen pel màxim respecte als altres actors involucrats en la solució dels problemes i per la màxima implicació en el seguiment dels projectes. Busquem relacions més horitzontals, la col·laboració entre tots els actors ha de ser real, els rols de receptor i donant ja no són vigents com ho eren abans, totes les parts tenen, tenim alguna cosa a donar, i també rebre durant l'experiència compartida. Sabem reconèixer les iniciatives que sorgeixen en altres països que, moltes vegades per manca de recursos, no es poden convertir en realitat. Les relacions d'horitzontalitat i una actitud oberta i flexible permeten la maximització dels recursos, perquè abans d'actuar ens obrim a les visions dels actors locals, detectem les demandes reals, explorem els nostres actius i adaptem els recursos que destinem per ser més estratègics.

Així evitem repetir tasques que ja fan altres, dispersar esforços i deixar forats que ningú no omple. Les problemàtiques globals no poden ser vistes parcialment, tots som part del problema, i també alhora som part de la solució. Per això demanem, com demanen vostès, institucions internacionals més representatives, les decisions ja no poden ser preses només pels estats, només per uns quants estats, només pels governs ni tampoc, ni sobretot, només en masculí. No es tracta, doncs, de prescindir de les institucions internacionals, sinó de transformar-les per millorar-les. Per això des del Govern de Catalunya fem esforços per coordinar-nos per obtenir millors resultats, i per això és cabdal l'actuació de les organitzacions multilaterals.

CONCLUSIÓ:

L'ACTUAL CONTEXT INTERNACIONAL PERMET A CATALUNYA ACTUAR AMB MAJOR FLEXIBILITAT QUE ELS ESTATS I SENSE AIXECAR LES SUSPICÀCIES D'AQUESTS. CAL APROFITAR AQUESTES OPORTUNITATS PER FER-NOS PRESENTS AL MÓN I, EN LA MESURA DE LES NOSTRES POSSIBILITATS, PARTICIPAR EN L'AGENDA INTERNACIONAL, I FER-HO AMB TRANSPARÈNCIA I DEFENSANT VALORS CLARS ALS QUALS DONEN SUPORT LA CIUTADANIA DE CATALUNYA: LA PRESENCIA CATALANA EN POSITIU I SENSE COMPLEXOS, LA TRANSPARÈNCIA, EL MULTILATERALISME, ELS REFORÇ DE LES INSTITUCIONS INTERNACIONALS, LA LLUITA CONTRA LES DESIGUALTATS, LA LLUITA A FAVOR DE LA SOSTENIBILITAT I "L'APODERAMENT" DELS CIUTADANS I DELS POBLES.

Aquesta és la visió, el valor afegit que Catalunya pot aportar en l'exercici del seu paper internacional al segle XXI. Una visió, una manera de fer, que entronca amb el seu tarannà, amb el seu paper històric, amb la seva idiosincràcia i amb la voluntat del seu poble i la visualització de la diversitat de llengües i cultures com a patrimoni comú de tota la humanitat.